

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Martii Et Aprilis

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10259

XXVIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77384)

vnām diuinitatem & regnum: Cui omnis gloria, honor & adoratio, in secula seculorum, Amen.

DE S. VITALI MARTYRE reperiet Lector quædam scitu digna Tomo 3. die 19. Iunij in Epistola, quam S. Ambrosius scripsit fratribus per omnem Italiam: ex qua etiam Petrus Damianus quædam ad verbum descripsit in Sermone, qui iam sequitur.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO
PARTIM HISTORICVS DE SS. VITALE ET

Valeria eius coniuge.

Immensas Deo laudes & gratias referamus, dilectissimi fratres; quia dum per totum orbem Paschalis festiuitas rutilat, nostræ patriæ fines etiam beati Vitalis triumphalis dies illustrat. Hodie nanque miles Christi gloriosus, pro fide Imperatoris sui in æternum victurus occubuit: hodie deuicto humani generis inimico, cum triumpho gloria regna siderea penetravit: hodie peracto stadij sui cursu, de ergastulo carnis victor exiuit: hodie alternantibus hinc inde hymnidicis Angelorum choris, palatium Regis æterni purpuratus intrauit. Vbi cum ignitis beatorum spirituum coctibus inenarrabiliter emicat, cum trabeatis senatoribus curiæ cælestis exultat: cum Patriarchis in aureo sublimiter folio inthronizatur, cum laureatis martyribus mirabiliter coronatur: Cum his omnibus stola indutus gloria, ineffabili exultatione tripudiat, & in conspectu æterni Regis melodum Alleluia iucundissima suauitate decantat. O quàm beatè moritur, qui moriendo oritur: quàm feliciter temporalem vitam finit, qui viuere perpetualiter incipit. Hinc est, quod sancta Ecclesia dies migrationis sanctorum, natales vocare consueuit, quia protinus in cælo nascuntur, cum in terra visibiliter moriuntur: & tunc verè incipiunt viuere, cum mortale videntur vitam finire.

Perpendite, fratres mei, hic inuidiosissimus miles Christi quàm forte, quàm robustum pectus habuerit, qui de sui periculo omnimodò securus, de alieno sollicitus, vno verbi telo, & inimicum percussit, & claudicantem iam inflicto vulnere socium, ad agendum fortiter excitauit. Docta manus ad prælium, vibrauit hastam: socium, vt surgeret, retigit, & Vincenti iam aduersario letale vulnus inflixit. Vt enim in veracissima gestorum illius narratur historia, cum post nimia tormenta Vrsicinus capitalem sententiam voluisset euadere, exclamauit beatus Vitalis, dicens; Noli, noli, Vrsicine medice, qui alios curare consueuisti, teipsum æternæ mortis iaculo vulnerare. Sanctorum quippe virorum est consuetudo, fratres mei, vt in tribulationum bello deprahensi, dum illinc aduersarios insequentes, hinc suos fugientes adspiciunt, illis opponant scutum patientiæ, istis intorqueant iacula doctrinæ: atque ad vtrunque pugnandi modum mira virtutis arte se erigunt, quatenus & infirmi intus fortiter se erigant, & foris viriliter aduersa contemnant: hos docentes corrigant, illos tolerantes premant. Insurgentes nanque hostes patièdo despiciunt, infirmantes verò ciues compatiendo ad salutem reducunt. Illis resistunt, nè & alios subtrahant: istis metuunt, nè metuendo mortem, vitam funditus perdant. Illinc iaculis aduersantia pectora feriunt, hinc scuto opposito debiles tuentur. Atque ita vtrobiquè velocitate circumspectionis inuigilant, quatenus & ante se audaces confodiant, & post se trepidos à vulnere defendant. Sed quisquis vult in campo certaminis fortiter agere, curet necesse est in pace domestica se custodire, in ocioque se frequenter exercent, nè ignarus pugnandi, incautè ad bella prorumpat: nè si rudis & imperitus cum doctiore congredditur, dum arma armis præter solitum conferere nititur, antequàm insigne aliquid faciat, improuiso vulnere prosternatur, & victus intereat, vnde victor esse totis nisibus anhelabat.

Neque etenim credendum est, quod beatus Vitalis religiosè viuere, & in primis Deo seruire tunc cœperit, cum ad agonem martyrij, persecutoris illum crudelitas prouocauit. Vir nanque sanctus tunc etiam summis viribus fultus erat, cum sine vlla persecutio- nis molestia, in pacis suæ tranquillitate quicauerat. Qui sibi tantummodò notus &

28. Aprilis.
Paschalis fe-
stiuitas to-
to orbe ce-
lebris.

Sanctorum
mors, vitæ
initium.

Veracissima
S. Vitalis hi-
storia: quæ
est Tomo 3.
die 18. Iunij

Ad certami-
na, præpa-
randus.

Deo, nisi cogeretur in campū certaminis progredi, à nobis nullatenus potuisset agnosci. Virtus quippe se etiam tempore quietis exercuit, sed prauorum ictibus tunsa, in aduersitatis pila fragrauit. Et qui quietus in semetipso quod erat continuit, commotus ad notitiam omnium odorē suā fortitudinis adpersit. Sicut enim vnguenta redolere latius nesciunt, nisi commota, & sicut aromata fragrantia suam non nisi cum incenduntur, expandunt: ita sancti viri omne, quod virtutibus redolent, in tribulationibus profundunt. Vnde recte in Evangelio dicitur; Si habueritis fidem, sicut granū sinapis, dicetis huic monti; Transi hinc, & transibit. Granum quippe sinapis nisi conteratur, nequaquam vis virtutis eius noscitur: nam non contritum, lene est: si verò conteritur, inardescit, & quicquid in se acerrimum latebat, ostendit. Sic nimirum, sic vnusquisque vir sanctus, cum non pulsatur, despiciabilis ac lenis adspicitur: si qua verò illum tritura persecutionis opprimat, mox omne, quod calidum sapit, ostendat, atque in fernorem virtutis vertitur, quicquid in illo antè despiciabile infirmumque videbatur: quodque in se per tranquillitatis tempora libens operuit, exagitatus tribulationibus, coactè aperit. Vnde benè per Prophetam dicitur; In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte declarauit. Misericordia enim Domini in die mandatur, quia in tranquillo tempore virtus diuinitus concessa percipitur: in nocte verò declaratur, quia donum, quod in tranquillitate sumitur, tribulationibus manifestatur.

Si enim quaeritur, cuius virtutis beatus Vitalis ante cerramen fuerit, quo disciplina vigore domum suam bonus paterfamiliās rexit, quam religioso, quam sancto viuendi ordine filios instruxerit, beata Valeria vxor eius cum duobus filiis requisita dicit, vt in ore duorum vel trium testium ster omne verbum. Illa enim audita morte Vitalis beatissimi coniugis, non auidos peruasores suis possessionibus timuit, non potētioris cuiuslibet patrocinium quaesuit, non more viduarum dispersas vbicunquē res suas in tuto loco colligere studuit: sed castissimi cōiugij fidem seruans, ad impendendum funeris obsequium de Mediolanensi vrbe vsque Rauennam mirabili feruore peruenit. Non illam deterruit tam longi difficultas itineris, non retinere potuit metus amittendæ possessionis, non eam propinquorum siue conciuum amor in Mediolanensi vrbe deuinxit, non eam cōsularis immanissimus furor à Rauennæ finibus exturbauit. Illuc quippe erectus eius spiritus medullitis intendebat, quò beatissimum virum, calcata iam morte, præcessisse cognouerat: vbi enim erat thesaurus eius, ibi erat & cor eius. Latrabatur illi in habitatione iam degere, dolebar se adhuc in exilio remanere. Ad hoc illa toto mentis desiderio anhelabat in via, quo ille iam delectabiliter fruebatur in patria. Gaudebat ab hominibus vxor martyris appellari, sed multo inenarrabilius æstuaat eadem martyrij gloria coronari. Vnde non dubitandum est, quòd ipsum beatissimū virum suū quotidiē spiritali deuotionis familiaritate deposceret, quatenus eius sacratissimis precibus ad martyrij palmā pertingere mereretur: vt nimirum quos immaculatos hic mutua charitatis deuinxerat thalamus, non dispar in supernæ beatitudinis gloria iungeret & triumphus. Et quia duo fuerant in carne vna vniti, fierent etiam in corona. Quapropter cum à Christianis, qui tunc erant Rauennæ, esset prohibita, nè sanctum corpus auferret, & hac intentione deposita, ad propria remearet, incurrat in homines idololatrias Syluano sacrificantes: qui deponentes eam de sagramario, hortabantur, vt cum ipsis epularetur de his, quæ erant Syluano immolata.

Sed quid tu, beata Valeria? Nunquid poteris vestigia viri tui relinquere, & erectum iam in celestibus animum diabolicis suggestionibus inclinare? Nunquid poteris educata in fide catholica, quod in tranquillitate didicisti, carnificum terrore postponere, & positum supra firmam petram fidei fundamentum, quolibet trepidationis turbine violare? Agè agè beata Valeria, cū nobilis matrona, nunc viri tui documenta viriliter recole, & quid tibi tanti doctoris magisterium præstiterit, declara. Ait enim Christiana sum, & non licet mihi de sacrificijs Syluani vestri manducare. At illi hæc audientes, sic eam cæde maclauerunt, vt vix illam seminecem sui homines ad Mediolanensem urbem perducerent, sicque intra triduum beata Valeria migraret ad Dominum. O quam ineffabiliter diuinæ dispensationis ordo disponitur, quam misericorditer humanæ conditionis series variatur. Mulier virum de paradiso eiecit: vir mulierem ad paradisi patriam reuocauit. Illa, vt homo deciperetur, diabolo facta est instrumentum: iste, vt mulier coronaretur, imitabile præbuit virtutis exemplum. Antiqua mulier pomum veritum comedendo, miserabilis ieiunij se fame mulclauit: noua verò mulier ab idolothytis abstinendo, æternæ satiæ conuiuij præparauit. Illa fructu arboris delectata, beata

Valeria
cæle
cumbit.

Matth. 17.

Viri sancti
in aduersis
quales sint
declarant.

Pfal. 41.

S. Valeria
magna vir-
tus.

Matth. 6.

beatæ amœnitatis ostium seris concupiscentiæ sibi exundo damnauit: ista esum carnum aspernata, sempiternæ viriditatis pascea clauibus sibi continentiae patefecit. Ecce liquidò patet, quàm conspicua morum honestate vir sanctus in tranquillitate claruerit, qui & beatissimam coniugem ad tantæ perfectionis culmen eduxit. Si enim ab illo studere auaritiæ didicisset, nequaquam sua omnia pro sola sepultura venerandi cadaueris contempsisset. Si luxuriosis cum eo fuisset vsq̃ conuiujs, nimirum itinere fatigata, procliuius acquiesceret refici, quàm verberibus vsque ad mortis confinium lanari. Et vt breuiter cuncta concludam, nisi pacis tempore per omnia didicisset viuere Christo, in persecutionis articulo nequaquam potuisset mori pro Christo. Sed quoniam interrogata Valeria, cuius virtutis excellentissimus vir eius ante certamen extitit, assertio- nis suæ testimonium breuiter reddidit, iam accedant & alij testes. Vt proberur, quàm honestè vixere parentes, ad testimonium vocentur hæredes: verisimile quippe est, vt quicquid virtutis in sanctorum filijs cernitur, totum ab ipsis parentibus traditum fuisse credatur.

Igitur beatissimi Geruasius & Protasius, vtroque parente non dicam orbat, sed po-
De SS. Ger-
uasio &
Protasio.
 rius iplendissima eorum morte feliciter illustrati, sicut in sancta eorum refertur histo-
 ria, nihil terrenum, nihilque carnale concupiscentes, sed vno se cœnaculo concluden-
 tes, per decem annos lectioni & orationi vacauerunt. Considerate, fratres charissimi,
 inestimabilem paternæ institutionis laudem. Perpendite mirabilem rigidæ censure tra-
 ditionem. Notate relictum pupillis nouæ conuersationis exemplum. Animaduertite
 euidentissimū paternæ seueritatis indicium. Solet inter fratres communis substantia, di-
 uisionis fieri & discordiæ causa: inter istos autem diuidenda quidem hæreditas aderat,
 duorum tamen corda vna charitas replebat. De populosa vrbe faciunt eremum, diuer-
 siorum habitandi vertunt in oratoriū. Solent etiam adolescentuli, amissis parentibus,
 per proprii arbitrij libertatem luxuriosè diffluere, & quasi iam sui iuris, libera volupta-
 tum suarum licenter sibi frenata laxare. Excedentes siquidem rectitudinis metam in eo
 quod licet, omne sibi existimant licere quod libet. Isti verò Euangelicæ indolis pueri,
 non venturæ adhuc vitæ foliicitæ, terrenarū rerum opumve sibi prouident sumptū, non
 morte dissoluendæ carnalis copulæ vllum pepigere coniugium, non equis frementibus
 delectantur: non deliciarum lasciujs resoluuntur, non preciosis vestibus adornari ina-
 niter concupiscunt. Mundani strepitūs negocia fugiunt, terrenarū rerum diuitias asper-
 nantur, transitoria dignitatis culmina respuunt, carnalis illecebræ blandimenta con-
 temnunt. Et non solum aliena non ambiunt, sed & sua omnia prodiga misericordiæ
 largitate dispergunt. De tota mundi latitudine vnam sibi glebam angustissimi carceris
 eligunt, vbi collectis à vanitate mundi vndique sensibus, solam Creatoris sui speciē me-
 dullitūs contemplantur. Ad illum iam claustra carnis excedentes, assiduæ meditatio-
 nis studio spiritum dirigunt: ad illum amoris nimij facibus accensi, totis visceribus inar-
 descunt. Erat quippe vtriusque mens in superno desiderio anxia, à concupiscentijs ter-
 renis aliena: amor nanque verus, qui hanc repleuerat, in fletibus cruciabat. Sed dum in
 tali ardore cruciarentur, ipsis suis cruciatibus pascebatur, & tandiū in admirabili huius
 conuersationis feruore persistunt, donec gloriosa parentū secuti vestigia, pro fide Chri-
 sti martyrio coronantur. Nimirum quorum imitati sunt exempla viuendo, & quibus in
 terra sunt carnaliter editi, eorū sunt collegio in cœlesti beatitudine sociati: & quos car-
 nalis propagatio iunxit, meritorum inæqualitas non diuisit. Et quo eos ordine mundū
 natura produxit, eo etiam ad cœlestia diuina illos gratia sublimauit. Hi enim, qui genu-
 re, præcedunt: qui verò geniti sunt, recto eos ordine subsequuntur.

Magnus
mundi con-
temptus in
viroque.

O beata familia, quæ Aegyptum deserens, tam strenuè rubrum mare petransijt, & fa-
 cto agmine, ad repromissionis terram triumphando peruenit. O generosa progenies,
 quæ nascendo quidem de terra traxit originem, sed viuificè moriendo, ad cœlestē transi-
 re meruit dignitatem: quam nobilitas morum, ad nobilitatem transtulit angelorum.
 Quam ardua domus erat illa, quæ tot clarissimos ciues ad supernam Hierusalem trans-
 mittere meruit: Quæ enim ciuitas, quamlibet excelsa turritis mœnibus, huius domun-
 culæ dignitatem excellere poterit: quæ cæli digna vocabulo, copiosam martyrum tur-
 bam felici in se habitatione continuit: Quos totus mundus tenere dignus non fuit, hos
 domus illa sublimis foribus clausit. Nam & Apostolus cum de sanctis martyribus lo-
 queretur, prorinùs addidit, dicens: Quibus dignus non erat mundus.
Heb. ii.

Gaude igitur Rauenna vrbs clarissima, tantorum martyrum precioso sanguine pur-
 purata: quæ licet ex his quatuor solius beati Vitalis sacratissimum corpus corporaliter
Rauennæ
passi hi
martyres.
 teneas,

teneas, nequaquam tamen à reliquis tribus per occultæ virtutis mysterium vacas. Nam si beata Valeria cum viro suo, scriptura teste, fuit in carne vna, necessariò sequitur, vt vnus carnis vna sit sepultura. Et cum legamus, Quod Deus coniunxit, homo non separret: nos etiam gaudentes, dicamus: Quia quod Deus, qui est æterna vita, coniunxit, temporalis mors interueniens non diuisit. De filijs autem quid aliud dicendum est, nisi quia qui beatissimo genitori insolubilibus naturæ vinculis sunt connexi, nullatenus ab eo locali potuerunt interstitio separari? Legitur autem, quia Adam cum primùm vxorem vidit, protinùs dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Si ergo Eua, quia de viri latere est formata, os ex ossibus eius, & caro de carne eius dicitur: cur non & filij, qui de lumbis patris exierunt, eadem & ossa & carnem cum patre habere dicantur? Licet ergo seiuñcti videantur per interualla locorù, per occultum tamen mysticæ virtutis iuncti sunt sacramentum. Gaude igitur nobilis vrbs Rauenna, & totis in Domino visceribus delectare, quæ licet ardua sis muralis machinæ celsitudine, multo tamen excelsior es beatorum martyrum dignitate: lapideis quidem propugnaculis inexpugnabiliter cincta, sed valde inexpugnabilius fortium Christi militum protectione vallata: quæ quodammodò Romanis arcibus amicaliter æmula, sic per duos præcipuos martyres, Vitalem videlicet & Apollinarem, mater esse meruisti & domina circumpositarum quarumlibet vrbiùm; sicut illa per duos summos Apostolos, Petrum scilicet & Paulum, totius orbis sibi vendicat principatum, & quasi caput reliquis ciuitatibus facta, ita coruscas duorum splendore sanctorum, velut humana facies geminorum luminibus oculorum.

Martyres
quid confes-
sant locis,
in quibus
passi sunt.

Ephes. 2.
1. Pet. 2.

Sanctorum
patrocinia.

Lætare igitur & exulta, quia quæ dæmonum antea fueras delubrum, nunc per respectum diuinæ gratiæ celestium senatorum facta es capitolium. Et quæ prius malè fecunda, in filijs tuis innumeras stipulas germinabas inferno, iam per beatorum martyrum merita multos ciues parturis celo. Quæ præ confusione vitiorum antiqua fueras Babyloniam, ipsa per nouitatem virtutum noua Hierusalem facta es, viuis nimirum lapidibus adornata: vt iam populo tuo non immeritò per Paulum dicatur: Nam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei. & per Petrum: Vos estis gens electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Nec leue tibi datū est diuinæ dilectionis indicium in eo, quòd beatus Vitalis etiam post felicem transitum suum in te voluit habere sepulcrum. Non est passus ex te suum corpus auferri, quia noluit te patrocinij sui protectione destitui. In qua re tibi quæque magis, quam vxori beatissimæ, præstitit: qui dum tuæ vtilitati consuluit, sanctæ voluntati eius non acquieuit. Scriptum namque est, quia sancta Valeria, dum beati Vitalis vellet corpus auferre, à Christianis prohibita est, & sæpè in visionibus ab ipso admonita, nè sanctum corpus à malo homine benè positum violaret.

Certè non possum dicere, fratres mei, quàm iucundè, quàm delectabiliter certamen huius pugnæ considero, quàm auidissimè totos interiorum luminum radios ad spectaculum sanctæ contentionis expando. Perpendo diuersam litigantium aciem: hinc videlicet ciuitatem, inde vnā adspicio mulierem: in medio verò positum corpus sancti Vitalis, materia est & causa certaminis. Quæque pars suis allegationibus vitur, & causam suam diuersa iuris ratione tuetur. Illa repetit ius antiquæ possessionis, ista opponit titulum diuinæ concessionis. Illa conqueritur sibi violenter ablatum, ista econtrariò asserit ex diuina sibi benignitate donatum. Dicit illa: Rem proximi tui non concupiscas: respondet ista: Quod tuum est, nè repetas. Illa: Sed mihi est, inquit, dotalis matrimonij lege coniunctus: ista autem, Quia & mihi est precioso martyrij sanguine foederatus: habuisti tu, dum licuit, coniugem tuam: liceat & mihi habere sine molestia martyrem meum. Tibi enim est carnalis copulæ glutino sociatus, in me est triumphalis martyrij gloria coronatus. Audi Apostolum dicentem: Mulier alligata est legi, quandiù vir eius viuat: cum autem obierit vir eius, soluta est à lege viri. Si ergo tu soluta es à viri lege, quæ in carne adhuc viuat: quomodò illi, qui ad caelestia regna iam transijt, innectere vinculum quæris? Sed ad dirimendum huiusmodi contentionis sanctæ litigium, accessit ipse beatus martyr in medium, & venerandæ vxoris querelæ imposuit modum: & qui eatenus fuerat materia contentionis, sequefter & mediator factus est pacis.

Sed dum vobis, fratres charissimi, ista dicimus, illud etiam ad mentem reducitur, quod Patriarcham Iacob fecisse scriptura sacra testatur. Legitur enim, quia cum appropinquare cerneret mortis diem, vocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum: Si inueni gra-

Gen. 47.

gra-

gratiam in conspectu tuo, pone manum sub femore tuo, & facies mihi misericordiam & veritatem, vt non sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de hac terra, condasque in sepulcro Maiorum. Cui respondit Ioseph: Ego faciam, quod iussisti. Et ille: Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante, adorauit Israël Deū. Quid est hoc, fratres mei? Quid sibi vult à tãto viro tam anxia sepeliendi corporis sollicitudo? Si enim hoc ex humana consuetudine metiamur, profectò nihil dignū tanta prophetice mentis excellentia reperimus. Vbi quicquid enim corpus humanū sepeliatur, nō ideo vel minus perfecta, vel minus gloriosa eius resurrectio futura proculdubio creditur. Sed si mystici sacramenti profunditas in huius dubietatis caligine requiratur, perspicuū lumen intelligentiæ ipsi, qui inuenerit, orietur. Cadauera quippe mortuorum, peccata significant iniuste viuentium. Sicut enim post contactum corporum mortuorum lex præcepit homines purificari, ita etiam post perpetrationem delictorum iubemur per poenitentiam ablui. Hinc nimirum illa sententia dicta est: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius? Baptizatur quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato, sed post baptismum mortuum tangit, qui culpam post lachrymas repetit. Sepultura verò mortuorum, remissionem significat peccatorum. Vnde per Prophetam dicitur: Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum recta sunt peccata. Vbi ergo sepelienda erant cadauera Patriarcharum, nisi in ea terra, vbi ille erat crucifigendus, cuius sanguine facta est remissio peccatorum? Quæ ergo causa fuit, vt Patriarcha Iacob sepeliretur in Chananeorum terra? eadem fuit, vt beatus Vitalis sepulcrum sibi specialiter eligeret in vrbe Rauenna. Sicut enim ille per sepulturam sui corporis, remissionem peccatorum in illis mundi finibus, quia ibi Dominus erat crucifigendus, significauit esse futuram, ita iste hanc felicissimam urbem ad baptismi gratiam & ad fidem Christi cognouit diuinitus esse vocandam. Quapropter obsecro vos & admoneo, dilectissimi fratres, tantam dignitatem, quam gratuito Dei munere suscepistis, assidua meditatione recolite, & dignas tantis beneficijs gratias non solum ore, vel corde, sed etiam dignis operibus referre curate. Caduca seculi huius blandimenta despiciete. Ad celestis patriæ gaudia medullitus anhelate. Carnis incentiua reprimite. Mandata Dei, quæ aure percipitis, operibus adimplete. Ab amore Dei nulla vos mundi prosperitas retrahat, nulla vos aduersitas frangat. Non corpus vestrum luxuria polluat. Non inuidiæ flamma consumat. Non vos elatio inflat. Non terrenarum rerum cupiditas grauet. Non vos ab amore proximi iracundia diuidat. Non prauorum vitijs dilectio inordinata coniungat. Transacta mala dignæ poenitentiae fletibus tergite. Imminetia verò cauta prouisione vitate. Venturum terribilem iudicem ante mentis oculos ponite. Districti examinis sententiam trepidi formidate. Quatenus qui nunc venturum credentes, humanitatis eius crucem baiulare satagitis, in maiestatis sue gloria postmodum venientem, securi & alacres videatis Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum Patre & Spiritu sancto viuut & regnat in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. THEODORÆ VIRGINIS, A S. AMBROSIO SCRIPTVM LIB. SECVNDO DE VIRGINIBVS:

quam hac die passam volunt Latina Martyrologia, & quidem Alexandria, cum

Ambrosius Antiochiæ habeat: sed aut mendum est in scriptura, aut

diuersa est hæc Theodora ab illa, quam suprâ V. Aprilis

ex Metaphraste annotauimus.

Antiochiæ nupèr virgo quædam fuit fugitans publici vi-
sus. Sed quo magis virorum euitabat ad spectum, eo ampli-
us incendebat. Pulchritudo enim audita, nec visa, plus
desideratur, duobus stimulis cupiditatum, amoris & co-
gnitionis: dum & nihil occurrit, quod minus placeat, &
plus putatur esse quod placeat, quod non iudex oculus ex-
plorat, sed animus amator exoptat. Itaque sancta virgo, nè
diutius alerentur potiendæ spe cupiditatis, integritatem
pudoris professa, sic restinxit improborū faces, vt non iam
amaretur, sed proderetur. Ecce persecutio. Puella fugere
nescia, certè pauida, nè incideret in insidiatores pudoris,
ani.

28. Aprilis

Professio
virginitatis
iam olim.

Certamen
duplex, ca-
stitatis &
religionis.

animum ad virtutem parauit tam religiosa, vt mortem non timeret: tam pudica, vt expectaret. Venit coronæ dies. Maxima omnium expectatio. Producitur puella, duplex professâ certamen, & castitatis, & religionis. Sed vbi viderunt constantiam professionis, metum pudoris, paratam ad cruciatum, erubescerent ad aspectum: excogitare ceperunt, quemadmodum specie castitatis religionem tollerent, vt cum id abstulissent, quod erat amplius, etiam id eriperent, quod reliquerant. Aut sacrificare virginem, aut lupanari prostitui iubent. Quomodo deos suos colunt, qui sic vindicant? aut quemadmodum ipsi vinunt, qui ita iudicant? Hic puella, non quod de religione ambigeret, sed de pudore trepidaret, ipsa secum: Quid agimus? Hodie aut martyr, aut virgo. altera nobis inuidetur corona: Sed nec virginis nomen agnoscitur, vbi virginitatis author negatur.

Meretricem,
Venerem
dicit.

Nam quemadmodum virgo, si meretricem colas? quemadmodum virgo, si adulteros diligas? quemadmodum virgo, si amorem peras? Tolerabilius est enim, mentem virginem, quam carnem, habere. Vtrunque bonum, si liceat: si non liceat, saltim non homini castæ, sed Deo sumus. Et Rahab meretrix fuit: sed postquam Deo credidit, saltem inuenit. Et Iudith se, vt adultero placeret, ornauit: quæ tamen quia hoc religione, non amore, faciebat, nemo eam adulteram iudicauit. Bene successit exemplum. Nam si illa, quæ se commisit religioni, & pudorem seruauit, & patriam: fortassis & nos seruando religionem, seruabimus etiam castitatem. Quod si Iudith pudicitiam religioni præferre voluisset, perdita patria, etiam pudicitiam perdidisset. Itaque talibus informata exemplis, simul animo tenens verba Domini, quibus ait: Quicumque perdidit animam suam propter me, inueniet eam: fleuit, tacuit, nè eam vel loquentem adulter audiret: nec pudoris elegit iniuriam, sed Christi recusauit. Existimate, vtrum adulterare potuerit corpus, quæ nec vocem adulterauit. Iam dudum verecundatur oratio mea, & quasi audire gestorum seriem criminofam atque explanare formidat.

Iof. 2. & 6.
Iudith 10.

Matth. 10.

Matth. 10. Quicumque perdidit animam suam propter me, inueniet eam: fleuit, tacuit, nè eam vel loquentem adulter audiret: nec pudoris elegit iniuriam, sed Christi recusauit. Existimate, vtrum adulterare potuerit corpus, quæ nec vocem adulterauit. Iam dudum verecundatur oratio mea, & quasi audire gestorum seriem criminofam atque explanare formidat.

Adducitur
lupanari
sancto vir-
go.

Claudite aurem virgines: ducitur puella Dei ad lupanar: sed aperite aurē virgines Dei: Christi virgo prostitui potest, adulterari non potest. Vbi cunque Dei virgo est, Dei templum est: nec lupanaria infamant castitatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam. Ingens petulantium concursus ad fornicem. Discite martyrum miracula sanctarum virgines, dediscite locorum vocabula. Clauditur intus columba, strepunt accipitres foris: certant singuli, quis prædam primus inuadat. At illa manibus ad cælum leuatis, quasi ad domum venisset orationis, non ad libidinis diuersorium: Christe, inquit, qui domui virgini feros leones, potes etiam domare hominum feras mentes. Chaldaeis rorauit ignis, Iudæis se vnda suspendit, misericordia tua, non natura sua: Susanna ad supplicium genu fixit, & de adulterinis triumphauit: aruit dextera, quæ templi tui dona violabat. Nunc templum ipsum attrectatur tuum: nè patiaris incestum sacrilegij, qui non passus es furtum. Benedicatur & nunc nomen tuum, vt quæ ad adulterium veni, virgo discadam. Vix compleuerat precem, & ecce vir militis specie terribilis irrupit. Quemadmodum eum virgo vt vidit, tremuit, cui populus tremens cessit? Sed non illa immemor lectionis: Et Daniel, inquit, supplicium Susannæ spectaturus aduenerat, & quam populus damnauit, vnus absoluit. Potest & in hoc lupi habitu ovis latere. Habet & Christus milites suos, qui etiam legiones habet. Aut fortasse percussor intrauit. nè vereare anima: talis solet martyres facere. O virgo, fides tua te saluam fecit. Cui miles: Nè, queso, patuas soror. Frater huc veni, saluare animam, non perdere. Serua me, vt ipsa serueris. Quasi adulter ingressus, si vis, martyr egrediar. Vestimenta mutemus: conueniunt mihi tua, & mea tibi, sed vtraque Christo. Tua vestis me verè militem faciet, mea te virginem. Benè tu vestieris, ego melius exuar, vt me persecutor agnoscat. Sume habitum, qui abscondat foeminam: trade, qui consecret martyrem. Induere chlamydem, quæ occultet membra virginis, seruet pudorem. Sume pileum, quod regat crines, abscondat ora. Solent erubescere, qui lupanar intrauerint. Sanè cum egressa fueris, nè respicias retrò, memor vxoris Loth, quæ naturam suam, quia impudicos licet castis oculis respexit, amisit. Nec vereare, nè quid pereat sacrificio. Ego pro te hostiam Deo reddo, tu pro me militem Christo. Habes bonam militiam castitatis, quæ stipendijs militat sempiternis: loriceam iustitiæ, quæ spiritali munimine corpus includat: scutum fidei, quo vulnus repellas: galeam salutis. Ibi enim est præsidium nostræ salutis, vbi Christus. Quoniam mulieris caput vir, virginis Christus.

Teclam di-
cit.
Dan. 3.
Iosue 3.
Dan. 13.

Ibidem.

Vide egre-
gij militis
exemplum.

Ibidem. Et Daniel, inquit, supplicium Susannæ spectaturus aduenerat, & quam populus damnauit, vnus absoluit. Potest & in hoc lupi habitu ovis latere. Habet & Christus milites suos, qui etiam legiones habet. Aut fortasse percussor intrauit. nè vereare anima: talis solet martyres facere. O virgo, fides tua te saluam fecit. Cui miles: Nè, queso, patuas soror. Frater huc veni, saluare animam, non perdere. Serua me, vt ipsa serueris. Quasi adulter ingressus, si vis, martyr egrediar. Vestimenta mutemus: conueniunt mihi tua, & mea tibi, sed vtraque Christo. Tua vestis me verè militem faciet, mea te virginem. Benè tu vestieris, ego melius exuar, vt me persecutor agnoscat. Sume habitum, qui abscondat foeminam: trade, qui consecret martyrem. Induere chlamydem, quæ occultet membra virginis, seruet pudorem. Sume pileum, quod regat crines, abscondat ora. Solent erubescere, qui lupanar intrauerint. Sanè cum egressa fueris, nè respicias retrò, memor vxoris Loth, quæ naturam suam, quia impudicos licet castis oculis respexit, amisit. Nec vereare, nè quid pereat sacrificio. Ego pro te hostiam Deo reddo, tu pro me militem Christo. Habes bonam militiam castitatis, quæ stipendijs militat sempiternis: loriceam iustitiæ, quæ spiritali munimine corpus includat: scutum fidei, quo vulnus repellas: galeam salutis. Ibi enim est præsidium nostræ salutis, vbi Christus. Quoniam mulieris caput vir, virginis Christus.

Gen. 19.

Ephes. 5.

Vide certa-
men picta-
tis.

Gen. 19. Et inter hæc verba chlamydem exiit: suspectus tamen adhuc habitus & persecutoris & adulteri. Virgo ceruicem, chlamydem miles offerre. Quæ pompa illa, quæ gratia, cum in lupanari de martyrio certarent? Addantur personæ, miles & virgo, hoc est, dissimiles

miles inter se natura, sed Dei miseratione consimiles, vt compleatur oraculum : Tunc ^{Eia. 65.} lupi & agni pascuntur simul. Ecce agna & lupus non solum pascuntur simul, sed etiam immolantur. Quid plura? Mutato habitu, euolat puella de laqueo, iam non suis alis, vt potè quæ spiritalibus ferebatur : & (quod nulla vnquam viderunt secula) egreditur de lupanari virgo, sed Christi. At illi, qui videbant oculis & non videbant corde, ceu raptores ad agnam, lupi fremere ad prædam. Vnus, qui erat immodestior, introiuit : sed vbi hausit oculis rei textum : Quid hoc, inquit, est? Puella ingressa est, vir videtur. Ecce non fabulosum illud, cerua pro virgine : sed quod verum est, miles ex virgine. At etiam audiveram, & non credideram, quòd aquam Christus in vina conuertit. Iam mutare coepit ^{Iohan. 2.} & sexus. Recedamus hinc, dum adhuc qui fuimus, sumus. Nunquid & ipse mutatus sum, qui aliud cerno, quàm credo? Ad lupanar veni, cerno, vadimonium : & tamen mutatus egrediar : pudicus exibo, qui adulter intraui. Indicio rei, quia debebatur tanto corona victori, damnatus est pro virgine, qui pro virgine comprehensus est. Ità de lupanari non solum virgo, sed etiam martyres exierunt. Fertur puella ad locum supplicij cucurrisse, certasse ambos de nece, cum ille diceret : Ego sum iustus occidi : te absoluit sententia, quandò me tenuit. At illa clamare : Non ego te mortis vadem elegi, sed prædem pudoris optaui. Si pudor quæritur, manet nexus : si sanguis exposcitur, fideiussores non desidero : habeo vndè dissoluam. In me lata est ista sententia, quæ pro me lata est. Certè si pecunia te fideiussores dedissem, & absente me iudex tuum censum foeneratori adiudicasset, eadem me sententia conuenires, meo patrimonio soluerem tuos nexus. Si recusarem, quis me indignam morte censeret? Quanto maior est capitis huius vsura? Moriar innocens, nè moriar nocens. Nihil hinc medium est : hodiè aut rea ero tui sanguinis, aut martyr mei. Si citò redij, quis me audeat excludere? Si moram feci, quis audeat absoluerè? Plus legibus debeo, rea non solum fuga mea, sed etiam cædis alienæ. Sufficiunt membra morti, quæ non sufficiebant iniuriæ. Est in virgine vulnere locus, qui non erat contumelia. Ego opprobrium declinaui, non martyrium tibi cessi. Vestem, non professionem, mutaui. Quòd si mihi præripis mortem, non redemisti me, sed circumuenisti. Caue quæso contendas, caue contradicere audeas. Noli eripere beneficium, quod dedisti. Dum mihi hanc sententiam negas, illam restituis superiorem. Sententia enim, sententia posteriore mutatur. Si posterior me non tenet, tenet superior. Possumus uterque satisfacere sententiæ, si me prius patiaris occidi. In te non habent aliam, quam exerceant, pœnam : in virgine obnoxius pudor est. Itaque gloriosior eris, si videaris de adultera martyrem fecisse, quàm de martyre adulteram reddidisse.

Certant inter se de nece virgo & miles.

Quid expectatis? Duo contenderunt, & ambo vicerunt : nec diuisa est corona, sed addita. Ità sancti martyres inuicem sibi beneficia conferentes, altera principium martyrio dedit, alter effectum. At etiam Philosophorum gymnasia Damonem & Pythiam ^{Damon & Pythias Pythagorici.} Pythagoreos in cælum ferunt : quorum vnus cum esset morti adiudicatus, commendandorum suorum tempus poposcit. Tyrannus autem astutissimus, quòd reperiri non posse existimaret, petiuit vt sponsores daret, qui pro se feriretur, si ipse faceret moram. Quid de duobus præclaris, nescio. vtrunque præclarum. Alter mortis vadem inuenit, alter se obtulit. Itaque dum reus moram supplicio faceret, fideiussores vultu sereno mortem non recusauit. Cum duceretur, amicus reuertitur : cernicem substituit, colla subiecit. Tunc admiratus Tyrannus chariorem Philosophis amicitiam, quàm vitam fuisse, petiuit, vt ipse ab his, quos damnauerat, in amicitiam reciperetur. Tanta virtutis est gratia, vt & tyrannum inclinaret. Digna laude, sed minora nostris. Nam illic ambo viri : hinc vna virgo, quæ primò etiam sexum vinceret. Illi amici, isti inogniti. Illi tyranno vni se obtulerunt, isti pluribus, hoc etiam crudelioribus, quòd ille pepercit, isti occiderunt. Inter illos in vno obnoxia necessitas, in his amborum voluntas libera. Hoc quoque isti prudentiores, quòd illis studij sui finis, amicitia gratia : istis, corona martyrij. Illi enim certauerunt hominibus, isti Deo.

MARTYRIUM SANCTI PAPHNVTII ANACHORETAE, ET QVINGENTORVM QVADRAGINTA

sex, qui vnâ cum illo martyrium passi sunt: *Autore Simeone Metaphraste.*

28. Aprilis.

Angelus ap-
paret S. Pa-
phnutio.

Alacritas
eius ad ob-
cundū mar-
tyrium.

Ingēs con-
stantia co-
rā Præsīde.

Vincula ei
vincunt.

Vincula de-
cidunt.

VIT, Imperatore Diocletiano, Arianus quidam Præses, qui per totā Aegyptum Christianos homines inquirebat, vt cogeret illos dijs sacrificare. Veniebat igitur in urbem Genteriam, quo in loco erat Anachoreta quidā in solitudine, cognomento Abbas Paphnutius, vir iustus, & in tota illa regione insignis. Is apud Præsīdē ipsum ob eam causam delatus erat, quòd deos sperneret, & Imperatorū iussis aduersaretur. Arianus igitur Præses valdè contra eum indignatus, duobus Centurionibus præcepit, vt beatum Paphnutium, antequàm dies illucesceret, ad se vincitū ducerent. Abbas verò Paphnutius nihil horum sciens, per montem ingrediebatur, illic pernoctans, vt consueuerat. Cui angelus Domini apparuit: Salue, inquit, Paphnuti Christi athleta. Cui Paphnutius respondit: Salus sis & tu, Domine. Sequere me, inquit angelus, vt coronem domum illam, quam à puero ædificasti. Ingredere in cellulam tuam, & arma te lorica iustitiæ: & pallio sacro indutus, cælestem oblationem offeras: quoniam veni hodiè, vt te vocarem ad thalamum Domini tui, vt sine solitudine aliqua fruaris Deo tuo. Iam enim delatus es apud Arianum Præsīdem, qui præcepit ducentis militibus, vt antequàm dies illucescat, te vincitum ad tribunal ducant. Sed esto bono animo, neque timeas: ego enim sum angelus ille, qui fui cum patribus tuis, & nunc tecum sum. Dominus autem te fortem reddet, facietque vt talis sis, qui Arianum Præsīdem confundere valeas.

Cùm igitur angelus hæc illi dixisset, beatus Paphnutius in cellulam suam ingressus, pallio & linteo se induit, ac post oblationem exijt ita hilaris, vt aliquis faceret ad conuiuium pergens. Angelus verò, manu eius apprehensa, cum illo de cælestibus mysterijs colloquens, ibat. Cùmque ad Aegypti fluum, qui Nilus nominatur, peruenissent, angelus ipse, quæ euentura illi erant, enarrauit: eoque salutato, in cælū ascendit. Arianus aut Præsēs è proprio nauigio descendit, & in folio quodam sedit apud portū ipsum, vbi omnes vicinarum urbium magistratus honoris causa eum expectabant. Sedit autem in folio illo nihil aliud curans, nisi vt beatus Paphnutius capi posset. Ob id enim ducentis militibus præceperat, vt illum comprehensum ad se ducerent. At beatus Paphnutius cùm eos anteuertisset, stetit in conspectu Ariani Præsīdis, clamansque forti animo & voce libera, dixit: Christianus ego sum. Ego, inquam, sum Paphnutius ille, qui à te quæritur: Nè igitur militibus tuis me quærendi molestiam adhibeas. Tu quidem exercitum tuum habes ad Christianos homines congregandos, & ad eorum sanguinem effundendum: nos verò habemus angelos ipsos, à quibus ad cæleste illud Dei regnum adiungamur.

Arianus Præsēs intuens in illum, ait: Tūne es ille desertor deorum atque impius Paphnutius, qui leges contemnis, & deos iustos aspernaris? Non sum, inquit Paphnutius, à Deo alienus, neque impius, sed Deo viuo à pueritia mea seruius. Tu verò, qui multos deos obseruas, alienus es à Deo ipso. Hæc cùm Præsēs Arianus audiisset, stridens dentibus suis, ita dixit: Per deos illos immortales Apollinem & Dianā, pessimis supplicijs te affligam. Ac statim iussit iusti viri manus & pedes ferreis vinculis cōstringi, & vnâ cum alijs vincitīs connumerari, inter fures & maleficos collocatum. Et Præsēs quidem ipse in urbem abiit: beatus verò Paphnutius paulatim incedebat propter vincula, quibus pedes ligati erant. Itaque se ipsum pedetentim promouens, secum loquebatur: Paphnuti, Paphnuti, agnosce sortem hanc, quæ tibi euenit: recordare, quemadmodum & Iesus Dominus inter duos latrones positus fuit.

Cùm igitur Præsēs in urbem introiisset, statim beati Paphnutij causam inquirebat. Qui ab iniustis illis militibus exagitatus, ad tribunalis gradum ascendit, Deiq; gloriam collaudabat. Statim autem ferrea vincula è manibus ipsius & pedibus, velut quædam aqua, effluerunt. Itaque stetit ante Arianum Præsīdem, qui ad eum ita locutus est: Quisnam, Paphnuti, furor te corripuit? Quare non sacrificas istis dijs, sed pessimè tibi mo-

moriendum esse proposuisti? Cui Paphnutius: Christianorum, inquit, mors non est mors, sed vita sempiterna. Quamobrem nulli sacrificio, nisi omnipotenti Deo meo, Regi omnium seculorum. Arianus verò Præses iussit illuc ferri clibanos, & ferrea iacula, ac sartagine oleo feruenti plenas: quibus omnibus circumdato beato illi viro Præses dixit: Paphnuti, nisi mihi obedias, his omnibus cruciandus es. Ridens autem Paphnutius: Putasne, inquit, Ariane, ista tua tormenta mihi adeò terribilia videri, ut Deum meum negare velim? Auertat semper hoc Deus. Quinimmodò illud tibi dico, nostras monachorum viuendi constitutiones longè plura tormenta in se continere: in multis enim exercitationibus nos tentamur. Sed noster Saluator ita nos corroborat, ut occulta satanæ bella superare possimus. Idem rursus & nos corroborabit ad istam tuam, quæ nihil contra nos poterit, persecutionem superandam.

Ridet proposita tormenta.

Tunc Arianus dixit: Multa, Paphnuti, verba facis, quæ meo tribunali ferenda non sunt. Porro iussit beatum Paphnutium in armamentario suspendi & lacerari. Sanctus igitur Paphnutius suspensus est, & eouaque laceratus, quo ad ipsius intestina in humum deiecta sunt, & totum corpus sanguine conpersum fuit. Ille verò cum oculos in cælum erexit, Deum sic inuocauit: Domine Iesu Christe, non refugio dispensationem tuam. paratus enim sum mori pro nomine tuo: sed precor benignitatem tuam, ne permittas me prius mori, quam Arianum confundam, & eius manufacta simulacra. Tunc angelus Domini stetit ad dexteram sancti Paphnutij: cumque eius intestina suscepisset, in ventrem ipsius ea coniecit, conclusitque, & ita sanum ipsius corpus restituit, ut si nunquam antea tormentis laceratum fuisset. Duo verò milites Dionysius & Callimachus cum angeli manum, intestina beati Paphnutij sic in ventrem ipsius conijcientem vidissent, repente Domino Deo crediderunt: cumque suas militares zonas dirupissent, in conspectu Ariani Præsidis steterunt, dicentes: Et nos Christiani sumus. Illis verò Arianus: Quidnam, inquit, vidistis, ut in talenti insaniam conuersi, tribunal nostrum cõtemnatis, & audeatis iustos Imperatoris deos abnegare? Tunc milites vna voce responderunt: Quod vidimus, non possumus tibi enarrare. scriptum est enim in literis diuinis, quibus Christiani homines vtuntur: Nolite dare sanctum canibus, neque projicere margaritas vestras ante porcos. Ergò, inquit Arianus, me porcis similem iudicatis? Ad hæc milites dixerunt: Iustiores sunt porci & canes, quam tu es. animal enim omne, quantumvis rationis expertis sit, Dei ipsius nutui subijcitur, & tacitis vocibus eum laudat: tu verò Dominum ipsum aspernaris, & negas. His verbis Arianus valde indignatus, iussit illos statim obruncari. Quare extra urbem ducti sunt: & securi percussi, martyrium suum compleuerunt, & in cælum ipsos gloriosè ascendunt.

Laceratur crudelissime.

Sanatur ab angelo.

Matth. 7.

Duo milites obruncantur.

Arianus verò Præses surrexit è tribunali, ut irret ad prandium, iussitque beatum Paphnutium in carcerem conijci. Milites igitur illum arreptum, in obscura quadam carceris cellula concluderunt. Crastino autem die beati Paphnutij causam Præses non inquirebat, sed publicis rebus operam dabat, cogens duces exercitus ac Præfectos res publicas expedire. Quas cum illi non expediuissent, iussit eos in carcerem conijci. Erant autem omnes quadraginta. Nocte verò illa, qua in eo loco conclusi sunt, viderunt inibi lucem magnam, instar Solis tempore æstiuo exorientis, ita ut totus locus illustratus fuerit. Quo viso, Magistratus illi, qui conclusi fuerant, carceris custodè ad se vocarunt, & ab eo quærentes: Quanam, inquirunt, tanta vestra fuit audacia, ut ignem in carcerem inferretis, & eum comburere conaremini, ut & qui victi sunt, fugam arripiant, & nos periclitemur? Respondit illis Præfectus carceris: Nunquam, ô fratres, ignis huc allatus est: neque ego parum miror. iam enim duas noctes eodem modo hic locus effulsit, ex quo tempore Christianus homo Paphnutius in obscura cellula clausus fuit: neque omninò tenebræ in carcere fuerunt, sed lux per totam noctem apud nos effulsit, sicut sol ipse, cum exortitur. Magistratus illi cum hæc audiuisent, in eum locum accesserunt, ubi Paphnutius inclusus fuerat, & illic stantes, ipsum pro suæ ciuitatis & totius orbis terrarum salute orantem audiuerunt. Cumque cellulam aperuissent, intrauerunt, eumque manus erectas velut faces quasdam accensas effulgentes habentem viderunt, circa quem multa odoris suauias inerat.

Lux ingens carcerem illustrat.

Paphnutius in carcerem ducitur.

Hoc cum quadraginta illi Magistratus vidissent, eum adierunt atque adorarunt, cum quo & totam noctem transegerunt. Cum verò dies illuxisset, Magistratus illi Paphnutium salutarunt. Ipse verò pacem eis optans: Pax, inquit, vobis sit, filij. Sed quinam estis? Tunc illi: Præses nobis iratus est, & iussit in carcerem nos conijci rerum publicarum causa. Quibus ait sanctus Paphnutius: Et si hodiè vobis poena remissa fuerit, posthac

quid opus est denuò vos negocijs ciuilibus implicari? Quamobrèm audite me, & credite Deo meo: nam eius nomen confitentes, vestris iniquitatibus liberati fueritis, peccatorumque vestrorum chirographum delebitur: cumque caelestis Hierosolymè ciues effecti fueritis, scribentur vestra nomina in libro sanctorum uiuentium in secula. Tum illi quadraginta Magistratus vna eademque sententia responderunt: Nos toto animo Deum tuum confitemur: fortasè enim hæc, quæ accidit, carceris occasio ad aternam libertatem nos perducet. Agite, inquit beatus Paphnutius, surgite, eamus hinc, o filij, iam enim vestra nomina scripta sunt in libro uiuentium.

Credunt 40.
Magistratus
in Christu.

Exijt igitur è carcere beatus Paphnutius, ab Ariano Præsede requisitus, quem & Magistratus illi sequebantur. Cumque ad tribunal venisset: O tribunal, inquit, tribunal, ego contra te veni. Tu cum Apolline tuo, & ego cum Domino meo Iesu Christo. Hæc illum dicentem milites Præsidis circumdederunt. Beatus autem Paphnutius statim ita ex oculis eorum euauit, vt non amplius videretur. Porro quadraginta illi Magistratus statim ad tribunal ascenderunt, clamantes, se Christianos esse. Arianus verò Præsides cum illos inspexisset, indignatus: Quidnam, inquit, vobis accidit, aut quidnam habetis? Nunquid agrè tulistis, quòd vos spreuerim, ob idque de vestra vita desperastis? Magistratus autem illi vna voce dixerunt: Nos tuis fabulis mentem non adhibemus, sed caelestem spem nobis proposuimus, & breuia & caduca hæc dereliquimus, vt sempiterna illa bona recipiamus. Idque scias, verè nos de omnibus nostris facultatibus consultò tibi concessisse. Itaque redituum & nostrarum omnium possessionum potestatem habes. Vxores verò & filij nostri, si placet, nos sequantur.

Igni comburuntur.

Quenam ista vestra insania est, inquit Arianus? Vt video, non aliudè, nisi à deorum desertore Paphnutio, & magicis eius veneficijs hoc proficiscitur. Illi autem: Obmutescat lingua ista tua, quoniam contra sanctum Dei virum maledicta protulisti. Hæc cum Præsides Arianus audiuisset, ita indignatus est, vt statim iusserit illos in supplicium agi: qui tormenta diuini amoris causa sustinuerunt. Eos enim nefarij ministri cum in desertum locum abduxissent, & foueas effodissent, easque igne impleuissent, beatos ipsos viros illic combusserunt. Stabat autem sanctus Paphnutius supra singulos rogos, sanctorum virorum animas quasi proprijs manibus excepturus. Combusti sunt autem quadraginta illi Magistratus, & vno eodemque die martyrium eorum perfectum fuit, qui sempiternum brauium receperunt.

S. Paphnutius contemnit mundi opes.

Beatus verò Paphnutius cum per urbem ambularet, vidit ianuam cuiusdam ditissimi hominis patefactam. Erat autem viro illi nomen Nestorius. Accessit igitur, & mulieri, quæ ianuam custodiebat: Da, inquit, mihi, filia paulum aquæ, vt bibam. Cui ancilla dixit: Ingredere Pater. Nouerat enim eum virum, quoniam propter multa egregia illius facta inter Anachoretas celebrabatur, & eius vita valdè laudabatur. Cum igitur eius ad spectum vidisset, libentissimè illum accepit: cumque ad heram suam accessisset: Egredere, inquit, celeriter, vt beatum Paphnutium videas, per quem multa signa facta sunt sub Ariano Præsede. Illa statim cucurrit, & ad domus suæ atrium venit, viditque beatum Paphnutium stantem, vt angelum Dei, eumque adorans, ait: Verè tota vita mea non tanti est, vt tua præsentia digna sit: magni certè fecit me Deus meus, quòd hoc tectum tuo ingressu dignatus fuerit. Cumque illum manu apprehendisset, in propriam domum introduxit, & in sede argentea collocabat. Ridens autè beatus ille vir: Quorsum, inquit, multum istud aurum, quod video, tam impressum, quàm rude? Vana & inani spe vos iactatis. Audi me igitur filia, & elige tibi vitam angelicam, & immortalium bonorum conciliatricem institutionem.

Cum hæc audiuisset eius mulieris filia, quæ intra cubiculum erat, statim exijt preciosam vestem ferens. Beatus igitur Paphnutius humi sedit, & duæ illæ mulieres ad pedes ipsius sederunt. Quibus dixit beatus Paphnutius: Derelinquite istas inanes diuitias, quoniam rubigo aurum corrumpet, & tineæ vestes istas absument, pulchraque formæ species in sepulcris ipsis vertetur in deformitatem: sola Dei gloria & regnum ipsius in aeternum permanet. Cum adhuc beatus Paphnutius hæc ad Dei seruas loqueretur, eius mulieris vir Nestorius domum venit. Præcurrrens igitur mulier, occurrit viro, vt ei de sancto illo homine significaret. Nestorius verò vxorem anteuertens: Quarè, inquit, tali bono dignus factus non fui, vt vnà cum collegis meis comburerer, qui ob hanc causam aeternam vitam sunt affecti? Vtinam inuenissem iustum illum virum Paphnutium, & in domum nostram duxissem, qui pro nobis Deum oraret, vt ab eo vocaremur, & glorioso ipsius regno digni efficeremur.

Tum

Tum ei vxor: Celerrimè votis tuis satisfactum est. Ingredere domum, & vide sanctū Paphnutium omni virtute ornatum. Cùm igitur introiisset, & sanctum virum inuenisset, eum adorauit. Cui beatus Paphnutius: Surge, inquit: Iesus enim Christus Dominus meus mihi præcepit, vt ad vos diuerterem: nanque habet vos pro vasis necessarijs paratos. Nunc autem nè sitis negligentes. Surgite, eamus, & confiteamini Dominum nostrum Iesum Christum coram Ariano Preside: non enim semper tale certamen proponitur, neque brauia vbique sunt. Eamus, inquam, eamus, o filij, vt celerrimè coronas accipiamus. Beatus igitur Paphnutius cùm surrexisset, præibat: ipsi verò eum sequebantur. Cumque Nestorij vxor è domo exiisset, sic orauit: Domine Iesu Christe, en vt ianuam ipsam patentem reliqui, neque illam clausi: & tu ergò, Domine, portas celi mihi patefacias. Beatus igitur Paphnutius illis præcurrens, & ante tribunal consistens: Tribunal, inquit, tribunal, contra te rursus veni. Tu cum Apolline tuo, & ego cum Domino meo Iesu Christo.

Nestorium
&c. ducit ad
martyrium.

Arianus tunc quandam causam iudicabat: qui se conuertens, voluit sanctum Paphnutium proprijs manibus detinere: sed angelus Domini subitò ipsum ab eo arripuit. Nestorius autem, & vxor illius, & filia, sublimi voce & libera oratione se Christianos esse professi sunt. Arianus cum Nestorium vidisset, intuens in eum: Itane, inquit, & tu, Nestori, ab eodem insania fonte potum sumplisti? An nescis, latrones & sacrilegos in hoc meo tribunali condemnari? Adora igitur iustos Imperatorum deos, & redi domum tuam honoratus cum vxore tua & filia. Tum Nestorius respondit: Nè sis tu de his rebus sollicitus: non enim talis sum, vt ventre alliciar, vel patris tui diaboli illecebris decipiar, vel iniquitatis ipsius, quæ mater tua est, assentationibus circumueniar. Conuersus Arianus ad puellam: Quodnam, inquit, est nomen tuum? Illa dixit: Stephana ego vocor. Sacrifica, inquit Præses, dijs Stephana, & à me multos honores percipies. Tunc illa respondit: Nunquam prophanis dijs tuis & impuris demonibus sacrificabo: sed corpus meam hostiam viuentem, cælestique Deo meo gratam offero. Hæc cùm audisset Arianus, iussit illam in armamentario in conspectu parentum suspendi.

Abrepta igitur à carnificibus puella, suspensa lacerabatur. Erat autem annos decem & octo nata, forma valde bona. Milites igitur eius latera discerperunt. Itaque totum ipsius corpus sanguine cõmiscabatur. Ad cuius sinistram partem mater ipsa stans, & animum addens, dicebat: Suffine, filia, adhuc paululum, & brauium tuum recipies. Scis quemadmodum dotem tibi preparaueram, quantam nemo in ciuitate nostra adhuc dedit, cùm vellem primo ciuitatis nostræ viro vxorè te collocare. Nunc verò, filia mea, sempiternam & veram hæreditatem percipias. tuus enim sponsus immortalis, est Iesus Christus, ad quem nunc abis in cælestem illum thalamum. Hæc cùm mater diceret, etiã pater similiter illam his vocibus hortabatur: Esto fortis, o filia. hodiè enim cognoui me Deo dignum factum: itaq; gaudeo & exulto, quòd te Deo ipsi donum præmitto. Cùm adhuc parentes illius hæc dicerent, milites, qui eam lacerabant, ad eius hepar lacerandum iam deuenerant: ac statim puella spiritum Deo tradidit: quam parentes proprijs manibus in monumento deposuerunt. Deindè ante Arianum stantes, deos ipsius contumeliosè appellare cœperunt. Iratus igitur Præses, iussit illos statim obruncari. Suum itaque martyrium in Christo & ipsi compleuerunt, & gloriosè in cælum profecti sunt.

Stephana
dicit crucia-
tur.

Mater eam
egregiè cõ-
firmat.

Item pater.

Nestorius
cum vxore
perimitur.

Beatus verò Paphnutius ibat per totam ciuitatem, quærens qui ad brauium ire velent: noctes autem in diuinis precibus transigebat. Cùmque exiisset ab vrbe, inuenit sexdecim pueros ad gymnasium euntes, illorum Senatorum filios, qui martyrium sustinuerunt. Beatus igitur Paphnutius, cùm ante illos stetit, eosque salutasset: Miror, inquit, filij, quòd velitis à vestris parentibus abalienari, qui Christi regnum sibi delegerunt, & in cælis regnant, nuncque in illa sanctorum Dei metropoli cum angelis eius se oblectant. Obedite igitur mihi, o filij, & credite Deo meo, in quem & parentes vestri crediderunt, ac me sequentes, veniatis ad Arianum Præsidem, & confiteamini Iesum Regem seculorum, & vno animo eatis ad cælum ad illum veritatis magistrum, & vera disciplina erudiimini. Statim puerorum mens verbis beati Paphnutij confirmata est. Itaque simul Deo crediderunt, dicentes: Eamus, eamus, Pater Paphnuti: nihil impedimento sit nostræ alacritati. Nam enim à mundo hoc alienati sumus, & corda nostra in cælis ipsis versantur, vbi est & domus parentum nostrorum. Beatus igitur Paphnutius ante illos currebat, velut aliquis pastor gregem suum ducens: cùmque ad tribunal venisset, clamans voce magna: Tribunal, inquit, tribunal, contra te denuò veni. Ariane Tyrane, tu cum Apolline tuo, & ego cum Domino meo Iesu Christo. Arianus autem iussit

15. pueri cre-
dit in Chri-
stum.

milites gladios educere, & beatum Paphnutium circumdare: sed subito ille à Spiritu sancto ereptus fuit.

Liberè cum
confitètur.

Id cum sexdecim pueri vidissent, ascenderunt ad tribunal, vociferantes: Christiani nos sumus: en vt liberè hoc dicimus. Quibus Arianus: Vbinàm sunt parentes vestri? An, vt infantes, vos petulantes estis? Habemus, inquit pueri, ætatem ad respondendum tibi valdè idoneam. Nos sumus illorum filij, qui martyres fuerunt, & nunc apud Deum sunt. Sacrificate, inquit Præses, nè corpora vestra sub tormentis disereant. Respondentes autè pueri, dixerunt: Crucia nos quibusuis tormentis: non enim sacrificamus, Arianus verò cum in illos intuens, quendam vidisset alijs natu minorent, annum ferè decimum tertium agentem: Quidnam, inquit, ò fili, tibi proderit, si morte pessima sublatu fueris? Quin potiùs audi me, fili mi, vt apud nos sis, & plurimas pecunias tibi largiar, scribam què ad Imperatores, qui honore te decorabunt, modò iustis dijs Apollini & Dianæ sacrifices, de quibus & diuina Imperatoris maestas scripsit, quòd hi sunt dei viui. Tunc puer: Et vbinàm est Imperatoris edictum, in quo de ipsis dijs ita scriptum fuit? Tunc Arianus iussit edictum proferri. Quod cum sacerdotes sumpserunt, ipsum adorârunt. Similiter & Præses assurrexit, & edictum amplectatus est, puero què dedit. Illud cum puer accepisset ac legisset, inuenit septuaginta deos in illo scriptos, de quibus Diocletianus scripserat, vt adoratio & libamen eis offerretur. Iussit autem Arianus ignem ad aram accendi: cum què thus accepisset tam ipse, quàm reliqui homines, in ignem coniecerunt. At puer pro thure ipso Imperatoris edictum in ignem coniecit, dixit què: Vnus est Deus Pater Domini nostri Iesu Christi: qui verò in edicto Imperatoris tanquam dii scripti sunt, igne redarguentur.

70. dii Dio-
cletiani.

Puer 13. an-
norum fit
martyr.

Sacerdotes autem cum suorum idolorum libellum comburi vidissent, vellebāt crines è capitibus suis: & in furorè conuersi, gladijs se lacerabant. Arianus ea re indignatus, iussit puerum in aram tolli, & viuentem comburi. Illum igitur abreptum milites in mediam ardentis ignis flammam iniecerunt. Aequales verò pueri alta voce sic eum rogabant: Frater & consors nostrorum certaminum, memento nostrum apud altissimum Deum: nam propter tuam prudentiam primitiè Deo ipsi & sacrificium tu ante nos oblatu es. Itaque & Præses animi tui fortitudinem, & ipsi Græci prudentiam tuam obstupuerunt. Hæc cum illi dicerent, puer spiritum suum in medio igne Deo reddidit. At Præses maximè indignabatur, quòd Imperatoris edictum combustum fuerat: quamobrem cum reliquorum puerorum nomina denotasset, iussit illos iaculis transigi. Statim igitur milites extra urbem illos circumdederunt, & quindecim pueros illo die iaculis transfixerunt: perfectum què fuit illorum martyrium, & immortale Dei regnum ipsi etiam possederunt.

15. pueri
martyres.

At sanctus Paphnutius circumibat, vt pastor aliquis inquirens oues in deserto errantes. Cum què ab vrbe exisset, & vsq; ad fluuij portum venisset, vidit homines apud portum octogintaquatuor numero, qui erant piscatores. Accessit igitur ad illos beatus Paphnutius. Homines verò illi inter se dicebant: Verè hic est Paphnutius, anachoreta ille insignis: ac statim subligaculis se induentes, obuiam valdè celeriter illi procellerunt, quem & inclinatis capitibus adorârunt. Beatus verò Paphnutius illis benedicens: Saluete, inquit, filij, nunc deligo vnumquenque vestrum, quoad sanctam ciuitatem habitauero, hoc est, domum Patris nostri, qui in cælis est, & tabernaculum eorum, qui sunt fratres mei in Christo. Quare autem ita ociosè per totum diem hinc cessatis? Quare & vos non iustis ad opus faciendum in vinea Domini mei? Quare ita segnes estis, certamine ipso & braui proposito? Obedite mihi, & credite Domino meo Iesu Christo Regi seculorum, & Christianorum Saluatori. Confiteamini eius nomen vnus horæ spatio, & ipse vobis æternam vitam largietur, faciet què, vt ante vos veniant angeli lucis, & veros athletas effectos, in regionem viuorum cum gaudio perducant.

84. pueri co-
tes credunt.

Cum igitur illi hæc à beato Paphnutio audiissent, repleti Spiritu sancto, statim Deo crediderunt, & ad urbem celeriter peruenerunt. Erant autem omnes, vt diximus, octogintaquatuor numero, Ariani Præsidis piscatores, qui cibos mensè ipsius parabant. Beatus verò Paphnutius ante illos currens, ascendit ad tribunal, & clamans: Tribunal, inquit, tribunal, contra te rursus veni. O Ariane, tu cum Apolline tuo, & ego cum Domino meo Iesu Christo. Arianus autem Præses iussit militibus Paphnutium circumdare. Quem cum illi comprehendissent, ligauerunt. Illi autem octogintaquatuor viri ascenderunt ad tribunal, velut leones in querceto exultantes, ac liberè clamabant: Christiani sumus & nos. Arianus Præses eis dixit: Quis vos decepit, vt pessimè moriamini? Tunc illi

illi vna voce responderunt: Concordi animo huc venimus, vt te confundere possimus. Arianus Præfes: O scelestissimi, inquit, homines, honorificè vobiscum me gero, ob id què me contemnitis? Quod cum dixisset, iussit illos flagellis cædi. Ipsi verò octoginta-quatuor homines eodem animo irruentes, euerterunt solium Præsidis. Itaque milites strictis ensibus illos percusserunt: & Præfes eos iussit in supplicium agi. Statimque iniusti illi milites in desertum locum ductos securi percusserunt: atque ità illorum martyrium completum fuit: qui & ipsi coronam immortalitatis receperunt in Christo Iesu Domino nostro, Amen.

Capite ple-
ctantur.

Post hæc Arianus cum beatum Paphnutium ad se accersiri iussisset: Desertor, inquit, deorum & venefice, faciam vt omnes, qui hic præsentés sùnt, cognoscant Iesum Christum, quem appellas, talem non esse, qui liberet te de manibus meis. Statimque iussit Paphnutium in rotam ferream extolli. Rota verò illa talis constructa erat, qualis ferra fabri esse solet, à parte superiore gladij aciem, inferiore autem ferræ cuspidem habens. Qua rota cum valdè beatus Paphnutius laceraretur, in quatuor partes discerptus est. Arianus autem cum hoc vidisset, vocem extulit ac dixit: Vbi nunc est Iesus ille Paphnutij Deus? Quare non venit, vt ipsum è manibus meis liberaret? Cognoscite saltè nunc, non esse alium Deum, nisi Apollinem, Iouem, Dianam & Palladem. Hi sùnt dei viui, qui nostro Imperatori maiestatem imperandi contulerunt. Iussitque impius ille Præfes beati Paphnutij corpus supra fastigium templi, quod est in illa vrbe, poni, futurum sperans, vt volucres cæli venirent, & ipsius carnes deuorarent. Fecerunt igitur milites, quod iussi fuerant. Arianus verò surrexit è tribunali, & in prætorium suum abiit: erat enim hora prandij.

Immane S.
Paphnutij
supplicium.

At beati Paphnutij corpus iacebat in templi fastigio, neque auis aliqua illuc ad Paphnutium aduolabat. Angelus enim Domini corpus sancti viri contexerat. Et ecce Dominus ipse descendit cum Archangelis, habens à dextra Michaëlem, & à sinistra Gabrielelem, qui eius corpus conglutinavit atque instauravit, dicens: Manu mea primum illum hominem formaui, eadem illa manu instaurat te nunc electum meum. Cumque hæc Saluator dixisset, in eum insufflauit, & anima in eius corpus redijt: quem virum Saluator ipse spiritu fortitudinis repleuit, & postquam eum amplexatus fuisset: Vade, inquit, & impudentem Præsidem redargue, qui nomen meum conuiciatur. Cum hæc dixisset, in cælos ascendit, & instum illum virum lucida quadam nube circumdatum, è templi fastigio in terram demisit. Abijt igitur beatus Paphnutius indutus nube, tanquam vestimento, & Arianum quæsivit: quem inuenit in platea sceleratos quosdam homines iudicantem: cumque ante illum repente steterit, clamans: Ego, inquit, sum Paphnutius, à te disceptus. Quare conuiciaris nomen Dei mei, & contumeliosè appellas eum, qui cuncta creauit? En vt Dominus meus Iesus Christus me in priorem formam restituit, ac misit, vt arguam te insipientæ tuæ, & ijs, qui hic sùnt, persuadeam, vt te mortalem agnoscant, & mortuus simulacris seruientem.

Christus
corpus eius
instaurat.

Eusebius Præfectus, cum beatum Paphnutium à mortuis excitatum vidisset, credidit Domino Iesu cum militibus suis: quos cum recensuisset, inuenit quadringentos. Eis verò dixit: Fratres, mecum sentite, & mihi obedite: Christum confiteamini, vt sitis eius milites, qui Paphnutio denuò vitam dedit, eumque misit ad redarguendum Arianum, quòd circa idolorum superstitionem multum erret: idque fecit, vt omnes ipsi credant, quòd non sit alius Deus, nisi vnus, qui in cælis est. Curemus igitur, vt sicut ego vos recensui, ità Dominus noster Iesus Christus Rex seculorum, nos recenseat in cælis cum omnibus sanctis suis. Cum hæc Eusebius Præfectus dixisset, stetit ante Arianum Præsidem, ac liberè clamans: Christianus, inquit, ego sum. Similiter & eius milites quadringenti clamauerunt vna voce: Christiani sumus & nos: en liberè loquimur. Arianus Præfes tunc Eusebio dixit: Minimè in mea potestate tu es: abi ad duccem tuum, vt ille te iudicet. Cui Eusebius: Omnium, inquit, potestas tibi data est. At Arianus: Non euro Christianos vlcisci. Tunc Eusebius dixit: Confitere igitur, non esse alium Deum, nisi vnum, qui in cælis est, & ista vestra manufacta opera nihili esse. Minimè, inquit Arianus, hoc dicam: nunquam hoc eueniat: viui enim sùnt Apollo & Diana.

Eusebius p.
fectus cum
militibus
400. credit.

Tunc Eusebius Præfectus, cum manum suam puluere impleuisset, in eius faciem conijciens: Fac, inquit, opera patris tui diaboli. Arianus ea re indignatus, iussit flagellis illum verberari, & ait: Minimè, Eusebi, te celeriter interficiam, sed paulatim cruciabo, & tormētis te affligi sinam, quoad iudicium meum à te contemptum fuisse Imperator Diocletianus audierit. Respondit Eusebius: Per imperium regni Domini mei Iesu

Eusebius fla-
gellatur.

Christi non præteribit hodiernus dies, quin ego de mensa ipsius Domini mei comedam. tu enim non poteris comedere aut bibere, nisi prius sententiam de me tuleris. Tunc Arianus Præses iussit proprium currum ad se duci: cumque in illum cõscendisset, statim iumentorum pedes in terram defixi sunt. Cùm autem vellet è curru descendere, similiter & ipse detentus est. Ità verò, vt erat corde duro & obstinato, iussit sibi patinam afferri edulij plenam, vt cibum sumeret. Properauit igitur eius coquus, & cibum illi paratum attulit. Sed cùm ipse manum in patinam extendisset, ità detentus est, vt manum in os suum inferre non posset. Tunc vnus quispiam, qui Præsidi assidebat: Non amplius, inquit, Domine, in hac vrbe maneamus: en vt tota veneficijs Paphnutij corrupta est. Tunc Præses surrexit, & indignatus, iussit abduci Eusebium cum quadringentis militibus, & omnes viuos comburi. Illos igitur nefarij milites extra urbem duxerunt, & cùm quatuor foveas defodissent, & igne illas repleuissent, sanctos martyres illic combusserunt. Sicque illorum martyrium completum fuit. Quorum animas cùm sancti angeli in cælos assumpsissent, ipsi diuini martyres æternum brauium receperunt.

Cõburitur
cum 400.
militibus.

Illustre mi-
raculum.

Arianus verò Præses exijt ab vrbe illo ipso die, secum ducens beatum Paphnutium, ascenditque in nauigium supra fluuium, ac iussit afferri molam, eamque in collo beati Paphnutij ligari, & in medium fluuium deijci. Beatus autem Paphnutius in fluuium deiectus, enauigauit cum mola supra fluuium: nam supra lapidem ità sedebat, quasi supra nauigium aliquod ferretur. Flauit autem vêtus quidam vehemens in Ariani Præsidis nauigium: itaque circumferebatur. Ad quem beatus Paphnutius cùm propius accessisset: Ariane, inquit, Ariane, nauigium istud tuum ventis, nautis & gubernatoribus indiget: mihi verò nullo istorum opus est: gubernator enim meus est Christus. Tu solitus es ante te metatores mittere, & vrbes construere: ego verò præire studeo ad parandas Domino meo Iesu Christo animas, quæ regale ipsius palatium habitare possint. Tunc qui Ariano assidebat: Nè sinamus, inquit, Domine, hominem hunc apud nos esse: veneficijs enim suis nos diruet. Porro Arianus statim iussit, aliorum nauigiorum gubernatores cum omnibus nauigijs suis illud, in quo ipse vehabatur, ad terram appellere. Cùmque beati Paphnutij acta scripsisset, quatuor militibus ipsum tradidit, vt ad Imperatorem Diocletianum ducerent, à quo Paphnutij causa decerneretur.

S. Paphnu-
tius crucifi-
gitur.

Milites ali-
quot obrũ-
cantur.

Post aliquot verò dies milites illi ad Diocletianum Imperatorem venerunt, & Præsidis Ariani literas ei reddiderunt. Qui cùm beati Paphnutij acta legisset, quamprimum iussit ipsum in arbore, quæ palma dicitur, crucifigi. Idque milites ipsi extra urbem fecerunt. Cùm verò ille crucifigeretur, Deo benedicebat, qui per sanctos suos homines tot tantaque miracula efficiat. Sic beatus Paphnutius martyrium suum confecit: qui ab hora dici secunda crucifixus vsque ad horam nonam permansit: tuncque spiritum suum emisit, & in cælos gloriosè ascendit, æternaque vitæ brauium recepit. Eius verò corpus milites cùm ab arbore palma detraxissent, sub terra cõdiderunt, vigesimo octauo die mensis Aprilis: qui & ipsi in Deum crediderunt: cumque beati Paphnutij corpus in tumulto composuissent, statim Diocletianum Imperatorem, priusquam aliò iret, adierunt, & Dominum Iesum Christum confessi sunt, Diocletiani verò idola contempserunt. Quare Diocletianus indignatus, iussit illos eadem hora obruncari. Itaque & ipsi suum martyrium in Christi confessione compleuerunt.

Qui verò sub beato Paphnutio brauium receperunt, quingenti fuerunt & quadraginta sex tam viri, quam mulieres, incorruptum Dei regnum possidentes in Christo Iesu Domino nostro: quoniam ipsi conuenit gloria, imperium & adoratio cum Patre & sancto Spiritu in secula seculorum, Amen.

MAR

MARTYRIVM SANCTORVM MAXIMI, DADAE ET QVINTILIANI, EX SIMEONE METAPHRASTE:

qui quidem in annotandis hac in historia Imperatoribus & Consulibus, incertum est, quem authorem sequatur: nisi fortasse alicuius imperiti library vitio nomina sunt depravatè scripta.

Vo tempore imperabant Maximus & Maximianus, homines valdè impij, Consulibus Tarquinio & Gabinio, secundo eorum Imperij anno, diaboli furor aduersus Christianos homines erupit. Cùm igitur Consules ipsi orbem terrarum pro Consulatus munere curarent, illo ipso anno edictum ediderunt in hanc sententiam: Licet omnes vos nobis subiectos, deorum cultui deuotos esse sciamus, nihilominus tamen cùm huius magistratus, qui secundùm Imperatorem primum locum obtinet, curam susceperimus, omnes eos, qui nostris temporibus regiones istas incolunt, rogamus, vt circa deorum cultum atque charitatem omni ratione ac studio paratos se præbeant. Si quis autem depræhensus fuerit Christi mentionem faciens, quacunque in parte fuerit, is nostram iram aduersus se concitabit. Hæc cùm populus audiisset, magno concursu properabant omnes ea facere, quæ edicto illo continebantur. Iisdem ad diem constitutam suos Magistratus salutârunt, dominis suis gratiam & felicitatem exoptantes, quippe qui deorum cultui talem curâ adhiberent. Tunc Consul Tarquinius: Quoniam, inquit, vos ita promptos inueni, faciendum iudico, vosque hortor, vt crastino die accedentes, dijs ipsis sacrificium offeratis: cùmque è longinquis regionibus conueneritis, nobiscum vnâ vos oblectetis. Postea verò in suam quisque patriam reuertetur.

Postero igitur die omnes venerunt, dijs suis sacrificia oblaturi. Quo factò, Tarquinius Consul, vt promiserat, illos dimisit. Post hæc autem homo quidam furiosus Tarquinium adiit, eiq; dixit, tres viros esse, qui hesternò die ipsius edicto parere, & dijs immolare noluerunt, quippe qui dicerent solum Deum, qui in cælis est, à se coli. Hæc cùm audisset Tarquinius, misit ministros suos, qui eos compræhenderent. Ministri autem illi cùm ad prædium venissent, quod appellatur Ozobia, illos inuenerunt Deum precantes: quos compræhensos & ferreis catenis ligatos, celeriter à satellitibus custoditos duxerunt. Illi igitur cùm vesperè ingressi fuissent ad Tarquinium, ei nunciârunt, compræhensos esse homines illos, qui Christianos se esse dicerent. Tum illis Tarquinius: Hoc, inquit, tempore tam repenti illos non accipiam, sed vestra fidei vsque ad matutinam crastini diei horam seruandos committo. Milites igitur, vt iussi fuerant, ipsos custodiârunt. At illi per totam noctem Deum precantes, dicebant: Largire nobis, Domine Iesu Christe, tuam cælestem potentiam, quæ nobis auxilium ferat, vt possimus aduersarios nostros vincere, & pro tua benignitate dignos nos facias, qui victoriæ coronam reportemus.

Cùm igitur dies illuxisset, iussit Tarquinius sanctos illos viros coram se duci. Quos cùm vidisset atque inspexisset: Istine, inquit, sunt, qui nostra iussa contempserunt, & pro suo arbitrio Dei cultum tenent? Mox autem ad illos conuersus, ait: Primum dicite vestra nomina. Cui sanctus Maximus respondit: Ego secundùm fidem nostram in Domino Iesu Christo sum Christianus vnâ cum ijs fratribus meis: vt verò homines me appellent, Maximus vocor. Huic Tarquinius Consul: Ità profectò respondisti, quasi clericus, non dijs nostris, sed alteri cuiquam inseruiens. Ille verò alius, qui te sequitur, & nobis in eadem re aduersatur, quo nomine dicitur? Tum ille: Dadas, inquit, ego vocor, qui talis & ipse sum, qualem & frater noster se esse prius dixit. Dein Tarquinius: Tertius autem ille quo nomine vocatur? Quintilianus, inquit ille, ego appellor, qui & ipse Christianus sum.

Hæc omnia Magnilianus notarius excepit, quæ, iubente Consule, recitauit. Tunc Tarquinius illis dixit: En vt in manibus nostris vita vestra nunc est. Si igitur vultis viuere, ite, & matri deorū immolate, eiusq; sacerdotes estote: illius enim sacerdos mortuus est, & ad magnum Iouem ac cælestem regem abiit, vt illi ministret. Tunc sanctus Maximus: Non te pudet, inquit, homo pessime & impudētissime, neque vereris Domini

ac Dei nomen ita nominare, vt adulterum illum Iouem, caelestem regem esse dicas? Scitote, o stolidi homines, Christum esse Regem illum caelestem, qui omnibus prouidet, & omnia in manu sua continet. Hæc dicimus, vt illud cognoscatis, quod nos perniciosam ista iussa seruare non possumus: nos enim omnibus modis caelesti Deo seruimus, quippe qui eius manu formati sumus.

Gabinus Consul, cum Dadam & Quintilianum ad se vocasset, multis inanibus verbis illos adhortabatur, si forte posset eos capere, & cum illorum pernicie ad propriam voluntatem attrahere. Tunc sancti viri Dadas & Quintilianus ei responderunt: Nos assentimur ijs, quæ à fratre nostro Maximo dicta sunt, eaque comprobamus: quoniam ipse est Catholice Ecclesie lector, & diuinam scripturam bene nouit, scitque quid nobis facere expediat. Tu verò demonum insania deceptus, ignoras quid conducibile tibi sit. Nam si velles id facere, quod tibi expediret, vnū illud caeleste lumen contemplari potuisses. Tunc Gabinus Consul vnâ cū Tarquinio dixit: En quot modis vos adhortati sumus: sed imperio nostro parere non vultis, & pergitis insanire. Vos, inquit Maximus, infani estis, qui homines recte viuentes, & soli Deo seruientes, ad demonum superstitionem attrahere vultis. Facite igitur quicquid vobis placuerit: nos enim à proposito nostro ac voluntate nullo modo abduceris. Tum Gabinus & Tarquinius Consules inter se consultabant de ijs, quæ à sanctis illis viris dicta fuerant: iusseruntque sanctos martyres in carcerem reduci: qui deinde ibant de propria salute loquentes.

Reducuntur
in carcerem

Ab angelo
corroboran-
tur.

Media verò nocte sanctus Maximus legens diuinas literas, Dadam & Quintilianum multum erudiebat. Cumque dormirent, diabolus ipsum armis præinctum & secum pugnantem in somnis viderunt. Cum verò experrecti fuissent, apparuit illis angelus, dicens: Nolite timere. Deus enim ille, cui vos ipsos tradidistis, vos sustentat, neque à vobis longè abest. Hac oratione illi viri sancti corroborati, vsque ad matutinū tempus Deum ipsum collaudabant. Consules verò tunc illos duci, & coram sibi iusserunt. Quod cum ministri fecissent, Gabinus Consul dixit: En in conspectu nostro statis: nunc igitur vos hortamur, vt euntes dijs immoletis: non enim tenues aut mediocres honores à nobis percipietis. At si nobis parere non vultis, mortem vobis ipsi adfiscetis: quoniam nostri dij hac nocte nobis dormientibus hæc dixerunt. Et nobis, inquiunt sancti martyres, Dominus Deus noster nobis dormientibus dignatus est hoc reuelare, vt pro nomine ipsius omnes cruciatus sustinere velimus. Tunc Tarquinius Gabinio dixit: Homines isti nisi tradantur supplicijs, nullo modo eis persuadere poterimus. Huic Gabinus respondit: Cum ipsi hoc velint & confirmet, eius rei culpam sibi adscribant.

Flagellis
caeduntur.

Itaque iusserunt ministris, vt eos exuerent. Quibus exutis, Gabinus ministris præcepit, vt illos illigatos nudos in terram extenderent, & flagellis verberarent. Id cum ministri audiissent, celeriter fecerunt quod iussi sunt. Tarquinius verò ministris præcepit, vt eos interrogarent, an Consulibus parere vellent, & dijs immolare: quod si facere nolissent, alia supplicia paranda esse nunciarent, ita vt acerbissimis tormentis afflicti, de vita discederent. Cum igitur sancti martyres à ministris interrogati fuissent, tanquam vno ore loquentes dixerunt: Nos à Deo ipso roborati, vestra tormenta contemnimus, neque istis iniquis iussis assentimur, vt demonibus sacrificemus. Ministri verò cum hæc ab illis audiissent, Consulibus ea retulerunt. Tarquinius autem dixit: Si nobis obtemperare isti nolunt, eos in carcerem conijcite, quoniam prandij hora nunc est. Cum verò septima hora transisset, iusserunt sanctos illos viros ante tribunal sibi. Qui cum præstò essent, Gabinus Consul, Num, inquit, Maxime, aliquid rectè deliberasti, vt dijs sacrifices? Respondit S. Maximus: Minimè nos tale consilium suscepimus. nam, sicut & antea tibi diximus, neminem alium nos adoramus, nisi Dominum nostrum Iesum Christum, cum Patre & sancto Spiritu. Tunc Gabinus iratus, sanctis martyribus dixit: Nisi rectè sapere vultis, & dijs ipsis sacrificare, vos perdam, & in loca quædam deserta mitti, & illic vestra capita statim abscindi iubebo. Hæc cum sancti martyres audiissent: Obtestamur, inquiunt, te, vt facias, quod de nobis constituisti. Tunc Consules ipsi iusserunt in propria loca eos abduci, & illic obtruncari. Itaque sancti martyres sententiam de se latam accipientes, Dei gloriam ita collaudabant: Domine Iesu Christe, qui liberasti nos ab hoc presenti & pessimo seculo, dignare nos, quæsumus, tua illa caelesti requie, vt & nos possimus incorruptum & caeleste regnum tuum possidere, qui benedictus es in secula, Amen.

Signant se
cruce, & ce-

st signo corpora signauissent, & sancto spiritu firmati essent, à carnifice securi percussii sunt,

sunt, quemadmodum à Consulibus decretum fuerat. Itaque Deo illi, cui crediderant, ^{duntaxat} sancti martyres animas suas reddiderunt. Passi sunt autem, Maximus, Dadas & Quintilianus, 28. die mensis Aprilis, imperantibus Maximo & Maximiano, Tarquinio & Gabiniio Consulibus: in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo, cui gloria est & imperium in secula seculorum, Amen.

DE SS. Agapio & Secundino Episcopis quare 30. Aprilis.

VITA S. HVGONIS V. ABBATIS CLVNIACENSIS, AB HVGONE, MONACHO CLVNIACENSI

eius æquali, conscripta: sed identidem nonnihil dictionem correximus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Patrum Cluniacensium Conuentui sancto, seruus Hugo. Charitas, quæ libera feruit, pijs me iussionibus parere compellit. Præcepto ergo, non præsumptione, suscepi de beato Hugone, licet indignus, aliquid dicere: nec eis præiudico, qui ante me de sancto eleganti scripsere calamo: sed nostris seruiio, dum quædam ab eis omiſſa colligo, profusiùs edita contraho: nè occupatos onerem, multa prætereo.

VITÆ HISTORIA.

Hugo iste, quem deditus sermo proponit, ex illustri nobilium profapia Burgundionum originem duxit. Pater eius fuit Dalmatius, princeps egregius, Samurensis dominus. Mater eius Erenburgis, genere insignis, vita laudabilis. Hic puer intemperantiam aulicorum sectari noluit, consuetudinem cum simplicitate retinuit, impudicos raptores abhorruit, pietati seruire deuotus elegit. Vnde factum est, vt inuitis parentibus ad monasterium fugeret, sanctique Odilonis Cluniacensis Abbatis magisterio se commendaret. Factus itaque monachus, ad tantum ^{29. Aprilis.} religionis apicem ascendit, vt quos imitari venerat, his imitandus extiterit. Pro meritis ^{S. Hugonis Parentes.} officij, nostræ narrationis compendium non sinit explicare. Tandem pius Odilo, viuens in Christo, carne solutus est, miraculis coruscus. Cui sanctus Hugo dignè succedens, sua ^{Fit monachus.} sapè præsentia demones effugabat. Nam Stephano Papa apud Florentiam decubente, dum visitaturus accederet, eumque sanctis consolationibus & oratione releuaret, demon, qui morituro manifestus aduenerat, territus exijt: sanctoque à Papa recedente iterum redijt. Qua de causa sapius ad se patrem Papa reuocauit, sapiusque demonem reuocatus abegit: sicut ipse Pontifex præsentibus reuelauit: qui postmodum sancti se precibus cõmendans, in eius manibus spiritum reddidit, sancta confessione præmunitus.

Mirandis plùs miranda subiungo, quæ referentibus viris authenticis probata cognosco. Hæc sanè referunt Gaufridus de Monte sancti Vincentij, & Rainaldus Heduenſis, qui adhuc præſentes sunt. Dux Burgundia Robertus Haganonem Heduo- ^{Conuentus Heduenſis.} rum episcopum nimia infestatione grauabat, varijsque prædonum incurſibus paſſim Burgundia laborabat. Eapropter Gaufridus Lugdunenſis, Hugo Bisuntinensis, Achar- ^{Fit Abbas.} dus Cabilonenſis, & Drogo Masticensis, Heduum conuenerunt, magnique patrem consilij, prædictum Hugonem Cluniacensem Abbatem, venire rogauerunt. Aderat illustrium multitudo virorum, populus conſuebat infinitus, pro pace supplicans indefessis clamoribus. Adueniens ipse Dux, immò tyrannus, Heduum intrauit, sed factu maligno interesse conuentui recusauit. At pater Hugo seruore charitatis permotus, tyrannum adiit, eumque vehemèter increpans, cunctis mirantibus, tanquam ouem mitissimam secum adduxit. Episcopis autem supplicantibus, vt pater Hugo pro pace componenda loqueretur, turbis vndique reticentibus, & ab eius ore pendentibus, sic ait: Qui pacè quærunt, qui Deum diligunt, nos audiant, nobiscum agant. Qui verò filius pacis non est, qui non ex Deo, sed aduersarius est, huic ex parte omnipotèris præcipio, vt à nobis exeat, & operi diuino non noceat. Vix dicta cõpleuerat, cum ecce ^{Demon à Conuentu cogitur abscedere.} quidam statura procerus, facie truculentus, multis eum sequentibus egressus, disparuit. Non fuit in tanta multitudine hominum, qui aliquem nõſſet ex ijs, qui egrediebantur.

Mira-